

Nagymamám története (3. RÉSZ)

A budaörsi helytörténeti könyvekben csak a „kötődés” Ellerként emlegetett Eller Pálné, született Zierkelbach Mária 110 éves lenne, és negyven éve halt meg, 1972-ben. Története - történelem. Sorozatunk befejező részében a kötöde már leszálló ágban üzemel, de így is sokaknak jelenti az egyetlen megélhetést, azoknak, akik máshol nem találtak volna munkát.

A történelem következő nagy szégyene 1946-47-ben a svábok kitelepítése, amit a budaörsiekkel kezdtek, és ugyanakkor részben a felvidéki magyarokat betelepítették a házaikba. (Nagyném férje is így került ide gyerekként a szüleiével.) Az Eller kötöde egy darabig még létezett, de már nagyon lecsappant a forgalma. A Németország felé induló vagonokról, az egy bőrdnyit értékkel feltett budaörsiekről nagyon sok írás megjelent már. Ezekre az évekre az akkor még 13 éves nagyném, Sidó Gézáné született Eller Gertrúd ma így emlékszik vissza: „A partizán szövetség elnöke Hunya bácsi volt az, aki 1947-ben megkereste anyukámat, és azt mondta neki: 'Eller néni, magát mindenki tiszteli, de meg kell értenie az idők szavát és a partizán szövetségnek szüksége van a házára. De nem utcára tesszük, hanem választhat helyette három kisebb ház közül.' Anyukám így kapta meg a Kaller házat, a mai Szabadság út 11. szám alattit, ahol aztán laktunk.”

Hogy az Eller család miként maradhatott itthon? „Anyukámhoz a hazafisága és talán az agilitása miatt nem mertek hozzányúl- ni, de egyszer csak jönnek és szólnak neki, hogy 'Eller néni, kint van a két gyerek neve a kitelepítendő listáján'. Mire fogta magát és bement a kitelepítést irányító országos bizottsághoz, ahol nem akarták beengedni, de megfenyegette

őket, hogy ha nem hallgatják meg, akkor a nyugati újságok fogják meghallgatni.

Igen, a Kaller családot is kitelepítették, és ezért volt a házuk üres. Anyunak pedig szempont volt, hogy közel volt a templom meg az iskola. Itt harmincvalahány emberrel még működött egy darabig a kötöde. De hamarosan nem kapott anyukám fonalat, amit akkor kiutalással osztott ki az állam az üzemeknek. Már éppen el akarta küldeni az embereket, hogy keresse-nek máshol munkát, amikor megjelent nála egy ismeretlen férfi és azt mondta, hogy ő tud szerezni fonalat, és persze azt is állította, hogy teljesen szabályosan. A végén aztán kiderült, hogy ez az ember lop- ta a gyárból, de nem őt ültették börtönbe, hanem az anyukámat, egy fél évre, Balassagyarmatra, mert megvette a lopott holmit. Mi pedig ott maradtunk ketten az öcsémmel, én már 14, Pali 11 éves volt, magunkra hagyva. Ennivalót kaptunk a Wendler családtól, az egyik szomszédától, de mi otthon, anyukánk pedig, aki nem is volt bűnös, a börtönben sírt minden éjjel. Csupa apáca meg grófnő meg bárónő volt a cellatársa, akik vi- gasztalták, simogatták, hogy ne sírjon, mert mire hazamegy, a két gyerek jól összenő. Hát, ilyen világban élünk... Mire kiszabadult, az üzemet már nem igazán tudta fellendíteni. Egy darabig bedolgozó munkát vállalt egy budapesti kötőszövetkezetnek, amíg elérte a nyugdíjkorhatárt, és 260 forint nyugdíjat kapott havonta. Buda-

örsön is segédkezett egy helyi textilgyártó szövetkezet indulásánál. A történelem furcsasága, hogy el- vették a házat, az üzemet, meg- hurcolták majd 1960-ban kapott egy plecsnit, a haza szolgálatáért.”

Milyen ember volt Mariska néni? Eller Pálné született Zierkelbach Mária, ahogy mások hívták Maris-

Nagymamám 1972-ben halt meg. A hetvenes években sokan állítottak meg az utcán, hogy róla meséljenek. Aki ismerte, úgy jelle- mezte, hogy amíg volt neki, azt adta oda a rászorulóknak, amikor pedig nem volt már, azért kért másoktól, hogy továbbadhassa. Nem tett különbséget ember és ember

Etus néni a képen a jobb szélén áll. Mellette Eller Gertrúd, bal szélén a másik két inas Rózsa és Rézi, és elől Eller néni.

ka néni, a hatvanas években, már nyugdíjasként a Vöröskeresztnek is valamilyen vezetője volt – korábban az itteni szervezet alapítója –, ezért is kapott később kitüntetést. Igen sokan szerették és tisztelték a faluban, a plébános, az orvos után emlegették. Ezt igazolja, hogy a negyvenedik születésnapjára az egész falu összegyűlt megünnepelni, több mint ezer darab óriás sós kiflit sütettek, meg rengeteg húst, rezes banda szólt, minden asztalt összeraktak. A plébános le is jött szólni, mivel december 2-a volt, hogy advent idején csendesebben kéne. A nagymamám pedig, aki nagyon vallásos volt – még a hatvanas években, gyerekkoromban is volt egy oldalsó oltár a templomban, amit ő gondozott – kedvesen megbékítette, hogy nem ő szervezte az ünnepséget, és ezért nem teheti meg, hogy véget vessen neki, és a plébánost is meghívta.

között származása vagy hovatar- tozása szerint, csak az számított nála, hogy ki milyen módon él. Ezzel a hitvallásával igyekezett csillapítani és elsimítani például az itt maradt svábok és a betelepített felvidékiek ellentétét is. Sajnos a jó szívét sokan kihasználták. Még nagyon jól ment a kötöde, amikor például beállított egy ismeretlen cigányasszony és azt kérte tőle, hogy vállalja el az unokájának a keresztmamaságát. Elvállalta és illően vett a kicsinek keresztelői ajándékot. Rövid időn belül azonban vagy húszan kérték még meg a keresztmamaságra, amikor nagypapám végül leállította őket. Aki azt is mondta egyszer neki, hogy „figyeld meg, annyi embernek segítesz, hogy ezért még börtönbe kerülsz”. Ez eszébe is jutott Balassagyarmaton. Nem kellett volna neki azt a fonalat csak azért megvenni, hogy másoknak legyen

ETUS NÉNI INAS ÉVEI

Magyar Endréné született Húsfalvi Etelka három évig dolgozott az Eller kötődében, inasként, már az üzem fénykora után, 1947. augusztus 3-tól, amíg fel nem szabadult, tehát 1950-nel bezárólag. (Utána autóbussz kalauz lett és maradt évtizedekig.) A fiatal lány Mányról került Budaörsre, ahol – ahogy ő maga fogalmazott – „elsvábosodott”. Megtanult németül, a sváb lányok közül kerültek ki a barátnői, akikkel együtt járt a leányiskolába, a mai posta épületébe. 2013. február 23-án, tehát most lesz 81 éves. Amikor ugyanabban a házban, a Tavasz utcában fogad, ahol fiatal lányként is élt, régi fényképeket vesz elő, rövidebb történetekbe fog, és igen meghatódik, ahogy Eller Pálné Mariska néni-re terelődik a szó. „Nagyon becsültem és szerettem, mert ő is szeretett mindenkit. És bár nehéz élete volt - hiszen fiatalon meghalt a nagyobbik lánya, majd a férje - mindig vidám volt és szeretett például munka közben énekelni – mondja Etus néni, vagy ahogy sokan ismerik, Csöpi néni, illetve, 'a Copfos' – Amíg el nem vették az üzemét, mindenkinek helyet talált, akinek más nem. Az egyik hímzőnk például a tolószékes Feketics Sanyi volt, akitől sokan tartottak, pedig nagyon rendes fiú volt. De velünk dolgoztak már a „mozoga házban” – csak így hívtuk a mai Szabadság út 11. szám alatti házat, mert amikor oda átköltöztünk, tele voltak a falak poloskával – a háború után özvegyen maradt nagyságák, az iskolából kikerült gyerekek. Mindenkinek adott munkát, akinek más nem.

Hogy milyen volt a fegyelem? Dolgoztunk rendszeren, de nem volt különösebb fegyelem. Mint mondtam, ha úgy alakult velünk énekeltek, beszélgettünk, és nem volt baj, ha megálltunk kávézni, inni. És Eller néni minden hónapban egyszer elvitt minket, fiatalokat színházba meg kirándulni.

A kereset? Ekkor már nem volt senkinek sok, de legalább annyi, hogy meg tudjanak az emberek élni valahogy. Mi, inasok is kaptunk pénzt, nekem pedig külön mindig a zsebembe csúsztatott 5 forintot, mert tudta, hogy nagy szükségünk van rá otthon. Amikor pedig vége lett az inaséveknek és felszabadultunk, disznótórost rendezett, amire meghívta a szakiskola igazgatóját és a tanárainkat is.

Csak azt tudom mondani, hogy nagyon sokan szerették, és ma is a szívemben őrzöm őt.”

munkájuk. Vagy mégis? Hiszen amikor nagynéném emlékei szerint évekként a kitelepítés után először utazott ki Németországba, az egykori alkalmazottai annyi pénzt

gyűjtöttek össze számára, hogy abból egy személygépkocsit vettek neki és azt kapta ajándékba. Itthon pedig eladta, és az árából egy darabig kicsit jobban élt.

Azt már említettem, hogy nagyapám nagyon magas, 192 centiméter volt, de nagymamám is a maga 186 centijével. Így akár azt is hihetnénk, hogy a tekintélyét a természetnek köszönhette, de az emlékezők szerint - bár magas, derék asszony volt - nem, hanem a személyiségének. Gyakran kértek a budaörsi lányok tőle tanácsot magánügyekben is, ő pedig legjobb belátása szerint próbált segíteni. Egy kedves történet, amikor nagymamám támogatásával egy fiatalasszony úgy akarta leszoktatni férjét az italozásról, hogy a borba hasajtót kevert. Csakhogy a férj nem az italtól undorodott meg, hanem az ugyanakkor vacsorára kapott lecsótól.

Eller Pálné Zierkelbach Máriának nem volt könnyű élete. Agilitását, azt, hogy maga gondoskodott előbb saját magáról, majd a családjáról és később az üzemben sok-sok budaörsi család megélhetéséről, talán az is megalapozta, hogy hét testvére között ő volt az egyetlen lány, és a második legidősebb a családban. Mivel édesapja, Zierkelbach papa elesett az első világháborúban – nem a fronton, hanem sebesülése után egy kinti kórházban halt meg, legidősebb fia, Tóni karjaiban, aki viszont ráment a hozzá való kiutazásra -, Mariskának kellett már fiatal lányként eltartani a testvéreit. A legkisebb fiú Lőrinc a papa halálakor még csak 2 éves volt. S bár a fiatal lány nagyon szeretett többek között olvasni, csak elbújva tehette meg, mert a gyerekekkel egyedül maradt édesanyja folyton sürgette, hogy várja a munka, a kötőgép. Ami azután egész életét végig elkísérte.

ELLER ERZSÉBET